

MEDIA KATOLICKIE W KSZTAŁTOWANIU TOŻSAMOŚCI SZCZECINA I POMORZA ZACHODNIEGO

Krzysztof Łuszczek¹

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego
Szczecin

Wstęp

II wojna światowa doprowadziła do wielu radykalnych zmian na terytorium dzisiejszego Pomorza Zachodniego. Region ten zmienił przynależność państwową, przybyli tu nowi ludzie, zmienił się również krajobraz religijno-kulturowy. Na nowo zaczęła się kształtować tożsamość tego regionu. Uczestniczyła w tym procesie oczywiście również stolica Pomorza Zachodniego – Szczecin.

W kształtowaniu tożsamości Szczecina co najmniej od kilku dekad biorą także udział media katolickie. F. Adamski dokonuje rozróżnienia na media „kościelne” i „katolickie”. Te pierwsze uznaje za pozostające w pełnej dyspozycji władz kościelnych. Z kolei w przypadku tych drugich dokonuje kilku rozróż-

¹ Krzysztof Łuszczek, ksiądz archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej, absolwent KUL, dr n. humanistycznych; od 2005 r. adiunkt Katedry Pedagogiki i Psychologii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego; jego zainteresowania badawcze skupiają się wokół rozwoju nowoczesnych technologii informacyjnych (zwł. telewizji, Internetu oraz telefonu komórkowego) w kontekście zmian społecznych wywołanych przez kulturę popularną; autor wielu książek, m.in.: *Nowoczesna telewizja, czyli bliskie spotkania z kulturą masową* (Tychy 2004); *Pedagogiczne aspekty funkcjonowania telewizji na tle doświadczeń europejsko-amerykańskich* (Szczecin 2005); *Kontrola społeczna nad dziećmi i młodzieżą w środowisku mediów elektronicznych. Studium porównawcze na przykładzie Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Polski* (Szczecin 2013); *Wolność i kontrola w internecie drugiej fali* (Szczecin 2015); adres: Wydział Teologiczny US, 71–459 Szczecin, ul. Papieża Pawła VI 2; e-mail: krzysztof.luszczek@univ.szczecin.pl.

nień, a te najbardziej „ortodoksyjne” klasyfikuje jako „czujące z Kościołem”². Jest to bardzo bliskie określenia tych mediów jako kościelne. Istotna jest również według F. Adamskiego treść wypełniająca te publikatory i szacunek dla prawdy. Na potrzeby tego artykułu za media katolickie będą uznawał media ściśle związane z Kościołem katolickim i pozostające w dużej mierze w dyspozycji władz kościelnych, a także te prezentujące życie Kościoła w kluczu pastoralnym.

Z kolei tożsamość ma wiele różnych odcieni, począwszy od tożsamości indywidualnej, poprzez społeczną i kulturową. Tożsamość kulturowa jest jedną z odmian tożsamości społecznej. Należy ją określić „jako względnie trwałą identyfikację pewnej grupy ludzi i pojedynczych jej członków z określonym układem kulturowym, tworzonym przez zespół idei, przekonań, poglądów, z konkretnymi zwyczajami i obyczajami, z danym systemem aksjologicznym i normatywnym”³. W przypadku tożsamości regionalnej dotyczy to także regionalnych tradycji odnoszonych „do wyraźnie zdefiniowanego i delimitowanego terytorium”⁴. Wydaje się czymś oczywistym, że media katolickie mają wpływ na kształtowanie tożsamości religijnej. Takie jest ich podstawowe zadanie i cel ich działania. Powstaje jednak pytanie, na ile kształtują one tożsamość ludzi zamieszkujących region Pomorza Zachodniego na innych płaszczyznach. Chodzi przed wszystkim o płaszczyznę kulturową i historyczną, które wydają się mieć istotny wpływ na tożsamość mieszkańców regionu.

Pomorze Zachodnie to region Polski, którego granice były różnie zakreślane. B. Krygowski, próbując określić granicę całego Pomorza, mówi o następujących barierach geograficznych: na wschodzie wymienia dolny odcinek Wisły, na południu – Pradolinę Toruńsko-Eberswaldzką, na zachodzie – dolny odcinek Odry, na północy – linię wybrzeża⁵. Do reformy administracyjnej w 1999 roku w zachodniej części tego regionu istniało województwo szczecińskie, ze stolicą w Szczecinie⁶; dzisiaj jest to województwo zachodniopomorskie. Ta właśnie część regionu,

² F. Adamski, *Model i etyczne aspekty przekazu treści religijnych w mass mediach*, w: W. Zdaniewicz (red.), *Religia a mass media*, Ząbki 1997, s. 56.

³ M. Szczepański, A. Śliz, *Dylematy regionalnej tożsamości. Przypadek Górnego Śląska*, www.regionalneobserwatoriumkultury.pl (7 X 2013).

⁴ Tamże.

⁵ B. Krygowski, *Z geografii i geologii Pomorza Zachodniego*, w: K. Ślaski (red.), *Pomorze Zachodnie. Nasza ziemia ojczysta*, Poznań 1960, s. 15.

⁶ K. Kozłowski, *Region zachodniopomorski w latach 1945–2005. Przemiany społeczne i administracyjne*, w: K. Kozłowski (red.), *Pomorze Zachodnie w latach 1945–2005. Wybrane problemy polityczne, administracyjne, demograficzne i ekonomiczne*, Szczecin 2005, s. 16.

pokrywająca się w większości z powierzchnią diecezji, a potem archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej, jest przedmiotem zainteresowania mojego artykułu.

1. Życie religijne i administracja kościelna na Pomorzu Zachodnim

Chryścianizacja Pomorza Zachodniego od początku natrafiała na duże opory. Powołane w 1000 roku biskupstwo w Kołobrzegu, podporządkowane metropolii w Gnieźnie, upadło dość szybko. Również próby rozciągnięcia zwierzchnictwa politycznego nad Pomorzem Zachodnim przez Mieszka I i Bolesława Chrobrego okazały się nietrwałe. Zapewne w dużej mierze było to konsekwencją sąsiedowania z silnym Związkiem Lucickim i starymi ośrodkami kultu pogańskiego. W tym czasie Szczecin, obok Wolina, stanowił ważny ośrodek kupiecki na Pomorzu Zachodnim⁷.

Ewangelia zawitała na stałe do Szczecina dopiero podczas misji biskupa Ottona z Bambergu. Podczas swojej pierwszej podróży ewangelizacyjnej w 1124 roku odwiedził on m.in. Szczecin. Jednak po misji Ottona doszło do wielu aktów apostazji zarówno w Szczecinie, jak i Wolinie⁸. Zaistniała potrzeba kolejnej misji. Otton przybył na Pomorze Zachodnie ponownie cztery lata po pierwszej misji, w 1128 roku. Tym razem odwiedził ziemie na zachód od Odry, jednak wyjątek zrobił dla Szczecina i Wolina, do których przybył ponownie. Chodziło przede wszystkim o uniemożliwienie prób powrotu do pogaństwa⁹. Szczegółowo zrelacjonował to w żywocie św. Ottona tzw. Mnich z Prüfening¹⁰.

Na ziemiach ewangelizowanych przez Ottona z Bambergu w 1140 roku zostaje utworzone biskupstwo z siedzibą w Wolinie. W bulli *Ex commisa nobis* papież Innocenty II wymienia Szczecin jako uposażenie biskupstwa w Wolinie¹¹.

⁷ W. Stępiński, *Zarys dziejów diecezji kamieńskiej do połowy XVI*, „Prezbiterium” 1985, nr 1–5, s. 26.

⁸ Między innymi w 1127 r. został zburzony kościół św. Wojciecha, zbudowany w pobliżu Szczecina podczas pierwszej misji św. Ottona. J. Majkowski, *Szczecin a św. Stanisław i św. Wojciech*, „Prezbiterium” 1979, nr 7–8, s. 257.

⁹ M.K. Barański, *Dynastia Piastów w Polsce*, Warszawa 2008, s. 113.

¹⁰ G. Labuda, *Pierwsze wieki monarchii piastowskiej*, Poznań 2012, s. 278.

¹¹ Z. Lec, R. Skarżyński, D. Śmierchalski-Wachocz, *Kalendarium Kościoła na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej do 1945 r.*, w: G. Wejman (red.), *Kalendarium Kościoła na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej ze szczególnym uwzględnieniem lat 1945–2005*, Szczecin 2007, s. 15.

Kilkadziesiąt lat później biskupi pomorscy przenieśli swoją siedzibę do Kamienia Pomorskiego. Był on mniej narażony na najazdy sąsiadów niż Wolin¹².

Także w Szczecinie rozwijało się życie religijne. Książę szczeciński Otton I dokonał wielu fundacji na rzecz pomorskich klasztorów¹³. Rozważał również uczynienie ze Szczecina ośrodka administracji kościelnej. Myślał o stworzeniu w Szczecinie biskupstwa, a nawet metropolii¹⁴.

Na rządy biskupa Helinga Ivena (1446–1468) przypadają reformy w Kościele zachodniopomorskim. Uchwałami synodów w Szczecinie i Golczewie diecezja zostaje podzielona na archidiaconaty. Archidiaconatem większym zostaje także Szczecin¹⁵. Kolejny synod odbywa się w Szczecinie w 1500 roku, za biskupa Marcina Karitha¹⁶.

Po wystąpieniu Marcina Lutra na Pomorze Zachodnie szybko dotarły nowe prądy religijne. W 1531 roku sejm pomorski w Szczecinie proklamował wolność w głoszeniu kazań. Natomiast na sejmiku w Trzebiatowie w 1534 roku oficjalnie wprowadzono protestantyzm. Dzieło reformacji przeprowadzono pod wodzą Jana Bugenhagena, a katolicyzm stał się wyznaniem mniejszości¹⁷.

Powracanie katolicyzmu na ziemi Pomorza Zachodniego dostrzec można już od XIX wieku. Są to najpierw nieliczne próby. W Szczecinie odprawia się katolickie nabożeństwa dla żołnierzy garnizonu oraz w kaplicy zamkowej¹⁸. W 1772 roku powstaje pierwsza w Szczecinie od czasów reformacji katolicka placówka duszpasterska św. Jana Chrzciciela, przekształcona w 1809 roku w parafię¹⁹. W XIX wieku obserwuje się stały wzrost liczby katolików na Pomorzu Zachodnim i rozwój organizacji kościelnej. Związane to było także z napływem robotników sezonowych z Polski. W przededniu wybuchu II wojny światowej liczba katolików sięgnęła 3,5 proc.²⁰

¹² G. Wejman, *Stolica biskupia w kamieniu Pomorskim w XIII wieku*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 2010, nr 2, s. 161.

¹³ Z. Lec, R. Skarżyński, D. Śmierchalski-Wachocz, dz. cyt., s. 35.

¹⁴ *Wybrane zagadnienia z dziejów Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim do 1945 roku*, http://kuria.pl/aktualnosci/polecane/Wybrane-zagadnienia-z-dziejow-Kosciola-katolickiego-na-Pomorzu-Zachodnim-do-1945-roku_8 (3 X 2013).

¹⁵ W. Stępiński, *Zarys dziejów...*, s. 36.

¹⁶ Z. Lec, R. Skarżyński, D. Śmierchalski-Wachocz, dz. cyt., s. 51.

¹⁷ Tamże, s. 54–55.

¹⁸ E. Rymar, *Z dziejów katolicyzmu na Pomorzu Zachodnim od czasów reformacji do 1945 r.*, „Prezbiterium” 1985, nr 1–5, s. 42.

¹⁹ Z. Lec, R. Skarżyński, D. Śmierchalski-Wachocz, dz. cyt., s. 72–73.

²⁰ Tamże, s. 88. Diecezja kamieńska przestała istnieć 12 października 1545 r.

Pomorze Zachodnie po II wojnie światowej zmieniło nie tylko przynależność państwową. Po kilkuset latach dominacji protestanckiej wróciło do katolicyzmu za sprawą jego nowych mieszkańców. 15 sierpnia 1945 roku kard. August Hlond mianował pięciu administratorów apostolskich, wśród nich ks. Edmunda Nowickiego, który został rządcą północnej części archidiecezji wrocławskiej, części diecezji berlińskiej i prałatury pilskiej. Stanowiło to 1/7 powojennego obszaru Polski. Nowy administrator swoją siedzibę ustanowił w Gorzowie Wielkopolskim²¹. Do normalizacji sytuacji Kościoła katolickiego na ziemiach północnych i zachodnich doszło dopiero kilkadziesiąt lat później. 28 czerwca 1972 r. papież Paweł VI utworzył na tych ziemiach trzy diecezje: koszalińsko-kołobrzeską, szczecińsko-kamieńską oraz gorzowską²². W 1992 roku papież Jan Paweł II podniósł diecezję szczecińsko-kamieńską do rangi archidiecezji i ustanowił metropolię szczecińsko-kamieńską²³.

Wraz z formowaniem się administracji kościelnej na Pomorzu Zachodnim kształtowała się również nowa tożsamość tego regionu. Nie było to łatwe z racji skomplikowanych dziejów tych ziem, jak również złożonej struktury społecznej. W procesie tworzenia nowej tożsamości tego regionu miały i mają znaczące miejsce także media katolickie. Wraz z powstaniem diecezji szczecińsko-kamieńskiej zaczęły się kształtować media katolickie, które w sposób szczególny były zainteresowane tym, co dzieje się na Pomorzu Zachodnim.

2. Prasa katolicka

Po powstaniu diecezji szczecińsko-kamieńskiej zaczęto powoli budować jej struktury administracyjne oraz instytucje. Wśród nich znalazły się także media katolickie. Pierwszym periodykiem było „Prezbiterium” (1973 r.), pismo urzędowe diecezji szczecińsko-kamieńskiej. Z racji swojego charakteru zamieszczało dekryty i decyzje biskupa, normy administracyjne i przepisy państwowe. Pismo stanowiło świadectwo powstania nowego ośrodka administracji kościelnej, siedziby biskupa. Sprzyjało więc swego rodzaju reorientacji przede wszystkim księży pracujących w diecezji z Gorzowa Wielkopolskiego, jako ośrodka administracji kościelnej, na Szczecin. Pierwszy biskup szczecińsko-kamieński, J. Stroba,

²¹ K. Kowalczyk, *Stosunki państwo–Kościół na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1972. Zarys problemu*, w: G. Wejman (red.), *Kościół rzymskokatolicki...*, s. 28.

²² K. Kozłowski, *Formowanie się diecezji na Pomorzu Zachodnim w 1972 roku*, w: G. Wejman (red.), *Kościół rzymskokatolicki...*, s. 73.

²³ G. Wejman, *Historia (arch)diecezji szczecińsko-kamieńskiej w latach 1972–2005*, w: G. Wejman (red.), *Kościół rzymskokatolicki...*, s. 161.

w pierwszym numerze „Prezbiterium” pisał: „Pismo urzędowe diecezji szczecińsko-kamieńskiej [...] będzie częściowym przynajmniej wyrazem wspólnoty kapłanów ze swoim biskupem”²⁴.

„Prezbiterium” jednak wypełniały nie tylko normy administracyjne, tym bardziej że przez długi czas był to jedyny periodyk kościelny wydawany regularnie w diecezji szczecińsko-kamieńskiej. Stąd pojawiło się wiele tekstów historycznych poświęconych Szczecinowi i Pomorzu Zachodniemu. W dużej mierze dotyczyły one chrześcijańskiej tożsamości tych ziem. Stało się to o tyle ważne, że w tym okresie trudno było o tego typu publikacje gdziekolwiek indziej.

Numer 6/8 z roku 1974 prawie w całości poświęcony jest 850. rocznicy chrztu Pomorza Zachodniego. Przywołana została postać św. Ottona z Bambergu i jego dzieło ewangelizacji²⁵, jak również rozwój administracji kościelnej w ciągu wieków²⁶. Wiele tekstów dotyczyło także kultury materialnej kształtowanej przez Kościół²⁷.

Z kolei większość rocznika 1985 odnosiła się do 40. rocznicy powrotu Kościoła na Pomorze Zachodnie. Znowu na łamach „Prezbiterium” przywołano szereg tematów o charakterze historyczno-wspomnieniowym²⁸ i kulturowym²⁹.

W „Prezbiterium” pojawiło się także wiele publikacji dotyczących kształtowania tożsamości Pomorza Zachodniego w ciągu dekad po II wojnie światowej. Było to związane przede wszystkim z obozową przeszłością bp. K. Majdańskiego, a także z obecnością na terenie diecezji takich miejsc jak Siekierki³⁰.

Pod koniec lat 80. XX wieku diecezja uzyskała zupełnie nowe i niespotykane wcześniej możliwości. 22 stycznia 1989 roku bp K. Majdański zapowiedział specjalnym listem wydawanie na Pomorzu Zachodnim katolickiego dwutygodnika „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”. Biskup wyjaśnił, że tytuł nawiązuje zarówno do historii (czasów Mieszka I), jak i pobytu w Szczecinie Jana Pawła II³¹. To w tym

²⁴ Biskup Szczecińsko-Kamieński, „Prezbiterium” 1973, nr 1–2, s. 3.

²⁵ Zob. K. Liman, *Postać Ottona z Bambergu w przekazach hagiograficznych XII w.*, „Prezbiterium” 1974, nr 6–8, s. 14–22.

²⁶ Zob. W. Stępiński, *Uwagi do najstarszych dziejów Kościoła w Kamieniu Pomorskim (do XIV w.)*, „Prezbiterium” 1974, nr 6–8, s. 23–34.

²⁷ Zob. R. Kostynowicz, *Problemy konserwatorskie na terenie diecezji szczecińsko-kamieńskiej*, „Prezbiterium” 1974, nr 6–8, s. 61–74.

²⁸ Zob. W. Stępiński, *Zarys dziejów diecezji kamieńskiej do połowy XVI w.*, „Prezbiterium” 1985, nr 1–5, s. 26–40; abp J. Stroba, *Początki diecezji szczecińsko-kamieńskiej*, „Prezbiterium” 1985, nr 1–5, s. 66–75.

²⁹ Zob. L. Madejska, R. Kostynowicz, *Przewodnik po bazylice katedralnej św. Jakuba w Szczecinie*, „Prezbiterium” 1985, nr 1–5, s. 56–58.

³⁰ P. Fenrych, *Msza św. Rocznicowa w Siekierkach*, „Prezbiterium” 1989, nr 9–10, s. 284.

³¹ Bp K. Majdański, *„Kościół nad Odrą i Bałtykiem”. Słowo pasterskie do odczytania w kościołach diecezji w niedzielę 22 I 1989 r.*, „Prezbiterium” 1989, nr 1–2, s. 23–25.

czasie wyszedł pierwszy numer protoplasty dwutygodnika – „Wczoraj i Dziś”. Czasopismo ukazało się dziesięciokrotnie (w tym 2 numery specjalne, w marcu 1987 r. i wrześniu 1988 r.)³².

Pierwszym redaktorem naczelnym „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem” był J.A. Kłys. 17 stycznia 1991 roku nastąpiła zmiana na tym stanowisku. Nowym redaktorem naczelnym został ks. M. Wittlieb, który pełnił tę funkcję do zakończenia edycji pierwotnej wersji dwutygodnika. Pismo liczyło 24 strony. Ale często było wzbogacane o dodatki (dla dzieci – „Dziecko Boże”; dla młodzieży – „Jozue”; dla studentów – „Exodus”; dla nauczycieli i katechetów – „Głos Katechety”). Wówczas liczyło nawet 32 strony. Później, podczas spotkań kolędowych redakcji, pojawił się pomysł ogłaszania „Autora Roku”. Stało się to jednocześnie okazją do promocji kultury lokalnej. Promocji służyło również utworzenie sześciu ośrodków terenowych na terenie archidiecezji. Przyczyniło się to do szerszej obecności na łamach dwutygodnika tematyki dotyczącej spraw spoza Szczecina, związanej z różnymi częściami Pomorza Zachodniego³³.

Poziom tematyki historycznej i kulturalnej na łamach „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem” w pierwszej połowie 1991 roku przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Odsetek tematyki historycznej i kulturalnej na łamach „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem” w pierwszym półroczu 1991 roku

Kolejny numer „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem”	Ogólna liczba artykułów	Odsetek tematyki historycznej	Odsetek tematyki kulturalnej
1/1991	17	12	0
2/1991	12	8	8
3/1991	10	10	10
4/1991	15	0	0
5/1991	24	8	8
6/1991	23	17	13
7/1991	22	5	9
8/1991	23	35	9
9/1991	15	13	6
10/1991	20	5	0
11/1991	23	13	13
12/1991	30	10	17

Źródło: badania własne autora.

³² G. Wejman, *Edycja szczecińska – „Niedziela” nad Odrą i Bałtykiem*, [www.niedziela.pl/artukul/2823/Edycja-szczecińska---%E2%80%9ENiedziela-nad \(17 X 2013\)](http://www.niedziela.pl/artukul/2823/Edycja-szczecińska---%E2%80%9ENiedziela-nad%20(17%20X%202013)).

³³ Tamże.

Materiały dotyczące historii i kultury zajmują w poszczególnych numerach „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem” dużo miejsca, stanowią nawet 44 proc. całej poruszanej w numerze tematyki. Oczywiście, co zrozumiałe, przeważa tematyka religijna. Problematyka historyczna często dotyczy wydarzeń z zakresu historii Polski (np. Konstytucji 3 maja)³⁴, ale równie często pojawia się tematyka dotycząca tożsamości historyczno-kulturowej poszczególnych części Pomorza Zachodniego³⁵. Na łamach dwutygodnika wielokrotnie ukazywały się materiały dotyczące wydarzeń związanych z osobą św. Ottona z Bambergu i jego misją oraz związane z II wojną światową³⁶. Wraz z rozwojem dwutygodnika przybywało artykułów o tematyce kulturalnej i historycznej (np. seria Granitowe Klejnoty poświęcona architekturze sakralnej na Pomorzu Zachodnim). Na większą obecność tematyki lokalnej na łamach „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem” wpłynęło również utworzenie redakcji terenowych. Związane to było z dużą grupą zaproszonych do współpracy autorów z terenu. Średnia liczba autorów w ciągu roku wahała się od 136 do 215 osób. Czasopismo budowało tożsamość mieszkańców Pomorza Zachodniego na poziomie zarówno regionalnym, jak i lokalnym³⁷. O tych zasługach przypomniał ks. abp M. Przykucki w dekreście oznajmującym zakończenie wydawania „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem” w dotychczasowej formie³⁸.

W tym samym czasie, kiedy rozpoczęto wydawanie „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem”, w środowisku alumnów Arcybiskupiego Wyższego Seminarium Duchownego pojawiła się inicjatywa powołania własnego czasopisma. Z początku nosiło tytuł „Agora”, który dość szybko zmieniono na „Nazaret”. Ogółem ukazało się 24 numery czasopisma. Najpierw gazeta wychodziła w nakładzie kilkudziesięciu egzemplarzy, by pod koniec osiągnąć nakład prawie 4 tys. egzemplarzy. Kolejnymi szefami redakcji byli alumni: T. Stroynowski, P. Dzedzej, K. Łuszczek. Pismo poruszało przede wszystkim tematy ogólnokościelne i ogólnoteologiczne. Pojawiło się także wiele tekstów dotyczących tematyki społecznej³⁹.

³⁴ Zob. „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1991, nr 8.

³⁵ Zob. np. R. Włodkowski, *Pole Bożego Ciała*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1991, nr 6, s. 16.

³⁶ Zob. „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1991, nr 12.

³⁷ M.J. Wittlieb, *Prasa katolicka w nowym i pełnym rozkwicie*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1998, nr 16–17, s. 16.

³⁸ *Dekret dotyczący przekształcenia dwutygodnika „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”, „Prezbiterium”* 1998, nr 5–6, s. 149.

³⁹ Zob. *Jarocin '93*, „Nazaret” 1993, nr 20, s. 16.

W 1998 roku „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” rozpoczął nowy etap swojej historii, ukazując się jako dodatek do ogólnopolskiego wydania „Niedzieli”. Nowym redaktorem naczelnym został ks. G. Wejman⁴⁰. Zmienił się sposób redagowania gazety, chociażby z racji zmniejszenia jej objętości. Wciąż jednak ukazywały się materiały dotyczące tożsamości regionu. W drugim kwartale 2013 roku udział tematyki historycznej i kulturalnej w „Kościele nad Odrą i Bałtykiem”, dodatku do „Niedzieli”, ukazano w tabeli 2.

Tabela 2. Odsetek tematyki historycznej i kulturalnej na łamach „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem”, dodatku do „Niedzieli”, w drugim kwartale 2013 roku

Kolejny numer „Niedzieli” z dodatkiem „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”	Ogólna liczba artykułów	Odsetek tematyki historycznej	Odsetek tematyki kulturalnej
14/2013	12	8	0
15/2013	11	17	17
16/2013	12	8	0
17/2013	12	8	8
18/2013	14	21	0
19/2013	15	0	7
20/2013	14	14	0
21/2013	14	14	0
22/2013	14	0	0

Źródło: badania własne autora.

Z tabeli 2 wynika, że tematyka dotycząca historii i kultury regionu jest stale obecna w czasopiśmie. Co prawda, można zauważyć zmienną obecność tej tematyki, i to czasami dość znaczną, jednak są to elementy stałe w pracy dziennikarskiej. Niewątpliwie na pierwszym planie znajduje się tematyka religijna⁴¹.

⁴⁰ *Dekret nominacyjny dla redaktora dodatku do „Niedzieli”, „Prezbiterium” 1998, nr 5–6, s. 150.*

⁴¹ Ciekawą propozycją jest wydawane od 2009 r. czasopismo „Prosto z Mostu”. Jego idea jest krzewienie ekumenizmu wśród młodych chrześcijan na Pomorzu Zachodnim. Do października 2013 r. ukazało się 30 numerów. Twórcą i redaktorem naczelnym czasopisma jest P. Kołodziej-ski. W skład redakcji wchodzi przedstawiciele parafii: katolickich, prawosławnej, augsbursko-ewangelickiej oraz greckokatolickiej. Mimo że większość tematyki ma charakter ogólnokościelny i ogólnoteologiczny, to jednak jest ona poruszana z perspektywy konkretnych wspólnot religijnych, żyjących w parafiach Pomorza Zachodniego. Pokazuje jednocześnie nieznanne lub nowe aspekty życia religijnego w tym regionie Polski. Zob. np. S. Sikora, *Bieganie jest wolnością, kojarzy się z wolnością i daje poczucie wolności*, „Prosto z Mostu” 2013, nr 27, s. 29–31.

Trzeba również zaznaczyć, że oprócz dużych tytułów (jak „Niedziela”) w archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej wychodzi spora liczba tytułów parafialnych. W 2009 roku na 45,5 tys. egzemplarzy prasy katolickiej rozprowadzanej w archidiecezji 32 tys. stanowiły tytuły parafialne⁴². W tę przestrzeń włączają się także media zakonne, wydając głównie biuletyny i gazetki parafialne.

W 1991 roku w środowisku Wyższego Seminarium Duchownego w Szczecinie powstało czasopismo naukowe „Szczecińskie Studia Kościelne”. Jak zadeklarowała redakcja w pierwszym numerze, miały być w nim publikowane artykuły naukowe z „różnych dyscyplin kościelnych, recenzje książek, przykłady pracy seminarium naukowego”⁴³. Wśród tekstów opublikowanych w czasopiśmie znalazło się szczególnie wiele dotyczących historii Szczecina i Pomorza Zachodniego. W tabeli 3 pokazano objętość tekstów historycznych w numerach 1–5.

Tabela 3. Objętość tematyki historycznej w pierwszych pięciu numerach „Szczecińskich Studiów Kościelnych”

Kolejny numer „Szczecińskich Studiów Kościelnych”	Ogólna liczba stron	Odsetek objętości tematyki historycznej
Nr 1	156	0
Nr 2	134	38
Nr 3	183	8
Nr 4	168	14
Nr 5	194	8

Źródło: badania własne autora.

Mimo że objętość tematyki historycznej dość znacznie waha się, była ona jednak stale obecna w „Szczecińskich Studiach Kościelnych”. Tę tradycję kontynuuje czasopismo, które jest następcą „Szczecińskich Studiów Kościelnych”. W „Colloquia Theologica Ottoniana”, bo o nim mowa, tematyka dotycząca historii Szczecina i regionu jest stale obecna.

3. Media elektroniczne

Przemiany 1989 roku umożliwiły Kościołowi rozwój także sfery mediów elektronicznych. Diecezja szczecińsko-kamieńska szybko wykorzystwała nowe

⁴² P. Skiba, *Czytelnictwo prasy katolickiej w archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej*, „Prezbiterium” 2010, nr 7–8, s. 382–384.

⁴³ *Od redakcji*, „Szczecińskie Studia Kościelne” 1991, nr 1, s. 3.

możliwości. W lipcu 1991 roku ruszyło Katolickie Radio „FM Lipiany”⁴⁴. Kilka miesięcy później, 11 listopada, w Szczecinie zostało uruchomione Radio AS. Na początku nadawano przede wszystkim muzykę. Z czasem na antenę trafiły audycje o tematyce społeczno-gospodarczej, kulturalnej i religijnej. Tych ostatnich było na antenie w 1993 roku 20 proc. Również słuchalność Radia AS na początku jego działalności była niezwykle wysoka. Sięgała 53 proc., a największą grupę słuchaczy stanowiły osoby między 17. a 35. rokiem życia⁴⁵. W 1996 roku ks. abp M. Przykucki powołał Radę Programową Katolickiego Radia AS. Na czele jedenastoosobowego gremium stanął ks. bp Marian Błazej Kruszyłowicz⁴⁶. 31 lipca 1997 roku Radio AS rozpoczęło rozpowszechnianie programu za pośrednictwem Internetu. Była to trzecia taka inicjatywa w Polsce, po RMF FM i III Programie Polskiego Radia⁴⁷. 15 grudnia 1994 roku koncesję na nadawanie otrzymało Katolickie Radio „FM Gryfice”⁴⁸.

Po kolejnych zmianach w strukturze radiofonii katolickiej w Polsce rozgłośnie archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej trafiły ostatecznie do sieci Radia Plus. Oprócz pasma ogólnopolskiego nadają wiele programów o charakterze lokalnym i regionalnym. W audycji Radia Plus Szczecin „W rytmie wydarzeń” możemy znaleźć najaktualniejsze informacje ze Szczecina i regionu⁴⁹. Z kolei program „Z widokiem na Szczecin” porusza tematykę dotyczącą kultury i historii Szczecina⁵⁰.

3 listopada 1992 roku ks. abp M. Przykucki wydał dekret o ustanowieniu Radiowo-Telewizyjnej Redakcji Programów Katolickich w archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej. Redakcja otrzymała nazwę „Arwizja”. Miała się zająć upowszechnieniem wartości chrześcijańskich w radiu i telewizji⁵¹.

Niedługo później w Polskim Radiu Szczecin oraz TVP Szczecin pojawiły się audycje katolickie. Audycje w Polskim Radiu Szczecin zaczęto emitować od

⁴⁴ *Radio z misją. Rozmowa z ks. Ireneuszem Sokalskim, dyrektorem Diecezjalnych Rozgłośni Radiowych w archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1994, nr 18, s. 11.

⁴⁵ I. Sokalski, *Dwa lata działalności Radia AS*, „Prezbiterium” 1993, nr 9–10, s. 288.

⁴⁶ *Dekret o ustanowieniu Rady Programowej Katolickiego Radia AS*, „Prezbiterium” 1996, nr 11–12, s. 252–253.

⁴⁷ *Z życia archidiecezji*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1997, nr 17, s. 12.

⁴⁸ *Z życia archidiecezji*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1995, nr 5, s. 25.

⁴⁹ *W rytmie wydarzeń*, www.radioplus.pl/program/1018/w_rytmie_wydarzen (2 XI 2013).

⁵⁰ *Z widokiem na Szczecin*, www.radioplus.pl/program/1019/z_widokiem_na_szczecin (2 XI 2013).

⁵¹ *Dekret o ustanowieniu Radiowo-Telewizyjnej Redakcji Programów Katolickich w Archidiecezji Szczecińsko Kamieńskiej*, „Prezbiterium” 1992, nr 11–12, s. 327.

1991 roku. Przygotowywał je na początku dominikanin o. P. Kozacki. Musiał sobie poradzić z koncepcją programu oraz problemami warsztatowymi. Audycja była wypełniona przede wszystkim informacjami z życia parafii diecezji, przedstawionych w kluczu duszpasterskim⁵². W ciągu dwudziestu lat audycja przeszła szereg transformacji. Zmieniała się pora jej nadawania, długość i dziennikarze. Obecnie audycja nosi tytuł „Religia na fali”, a tworzy ją dziennikarz Polskiego Radia Szczecin P. Kołodziejski. Program prezentuje przede wszystkim aktualności z życia Kościoła na Pomorzu Zachodnim⁵³. Z racji przygotowywania przez Polskie Radio Szczecin wielu audycji cyklicznych o tematyce historycznej i kulturalnej w audycji religijnej tematyka ta jest poruszana jedynie marginalnie.

Także Telewizja Polska Szczecin ma „katolickie okienko”. Od 1999 roku realizowany jest program „Arka”. Opowiada o ważnych wydarzeniach Kościoła na Pomorzu Zachodnim⁵⁴. Program tworzy A. Świtalska, a realizuje M. Szewłoga. Inspirację program ten czerpie przede wszystkim z roku liturgicznego. To z kolei implikuje określoną tematykę pastoralną poszczególnych odcinków⁵⁵. Mimo skupienia na tematyce liturgiczno-pastoralnej w programie „Arka” pojawiają się również tematy historyczne i kulturalne, najczęściej powiązane z życiem Kościoła. Ich odsetek w drugim kwartale 2013 roku ukazano w tabeli 4.

Tabela 4. Odsetek tematyki historycznej i kulturalnej w programie TVP Szczecin „Arka” w drugim kwartale 2013 roku

Data emisji kolejnego odcinka programu „Arka”	Ogólna liczba tematów w odcinku	Odsetek tematyki historycznej	Odsetek tematyki kulturalnej
7 IV 2013	5	20	20
14 IV 2013	6	17	17
21 IV 2013	4	0	0
28 IV 2013	4	0	25
5 V 2013	5	0	0
12 V 2013	4	0	0
19 V 2013	4	0	0
26 V 2013	4	0	25
2 VI 2013	4	0	0
9 VI 2013	5	0	0
23 VI 2013	4	0	25

Źródło: badania własne autora.

⁵² *Religia na fali. Audycja Polskiego Radia Szczecin z 30.10.2011*, <http://radioszczecin.pl/129,12370,30-10-2011-religia-na-fali> (4 XI 2013).

⁵³ *Religia na fali 2013*, <http://radioszczecin.pl/129,12233,religia-na-fali-2013> (4 XI 2013).

⁵⁴ *Arka*, www.tvp.pl/szczecin/nasze-programy/arka (5 XI 2013).

⁵⁵ R. Gołębiowski, „Arka” – *Ewangelizacyjne 10-lecie*, „Niedziela” 2009, nr 16, s. V i VII.

Z tabeli 4 wynika, że tematyka historyczna i kulturalna pojawia się w programach „Arki” incydentalnie. Jeżeli już jest, to wiąże się zazwyczaj z życiem Kościoła lub aktualnymi wydarzeniami.

Do grupy mediów elektronicznych należy również zaliczyć portale internetowe. Wymienić tu należy przede wszystkim oficjalny portal archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej (<http://www.szczecin.kuria.pl>) oraz portal młodych (<http://ichtis.info>). Stanowią one źródło wiedzy o bieżących wydarzeniach i życiu Kościoła na Pomorzu Zachodnim⁵⁶. Na portalu diecezjalnym pojawiają się materiały dotyczących historii Pomorza Zachodniego.

Głównym zadaniem mediów katolickich jest ewangelizacja za pośrednictwem środków komunikacji społecznej. Jednak sytuacja mediów lokalnych i regionalnych charakteryzuje się specyficznymi uwarunkowaniami. Relacjonują one często wydarzenia dotyczące niewielkich grup ludzi czy miejsc mało znanych. Stąd w sposób naturalny oprócz tematyki religijnej może pojawić się inna, luźno związana lub w ogóle niezwiązana z Kościołem. Co więcej, w pewnych sytuacjach, gdyby media katolickie nie zrelacjonowały pewnych wydarzeń, być może w ogóle nie trafiłyby one nigdy do świadomości społecznej (dotyczy to zwłaszcza pierwszego okresu funkcjonowania „Kościoła nad Odrą i Bałtykiem”).

Niniejsza analiza pokazuje również pewną prawidłowość polegającą na przewadze mediów drukowanych, jeżeli chodzi o prezentowanie tematyki historycznej i kulturalnej. Media elektroniczne skupiają się bardziej na relacjonowaniu aktualnych wydarzeń. Poza tym proces produkowania przez nie komunikatów jest często bardziej pracochłonny i wymagający większego zaangażowania sprzętowego. Media elektroniczne stanowią więc komplementarne uzupełnienie tego, co na temat tożsamości religijnej, historycznej i kulturowej Szczecina i Pomorza Zachodniego przekazują media drukowane.

Bibliografia

- Abp Stroba J., *Początki diecezji szczecińsko-kamieńskiej*, „Prezbiterium” 1985, nr 1–5, s. 66–75.
- Adamski F., *Model i etyczne aspekty przekazu treści religijnych w mass mediach*, w: W. Zdaniewicz (red.), *Religia a mass media*, Ząbki 1997, s. 56–62.
- Arka*, www.tvp.pl/szczecin/nasze-programy/arka (5 XI 2013).
- Barański M.K., *Dynastia Piastów w Polsce*, Warszawa 2008.

⁵⁶ S. Zyga, *Nowa strona internetowa archidiecezji*, „Prezbiterium” 2011, nr 3, s. 169–170.

- Biskup Szczecińsko-Kamieński*, „Prezbiterium” 1973, nr 1–2, s. 3.
- Bp K. Majdański, „*Kościół nad Odrą i Bałtykiem*”. *Słowo pasterskie do odczytania w kościołach diecezji w niedzielę 22 I 1989 r.*, „Prezbiterium” 1989, nr 1–2, s. 23–25.
- Dekret dotyczący przekształcenia dwutygodnika „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”*, „Prezbiterium” 1998, nr 5–6, s. 149–150.
- Dekret nominacyjny dla redaktora dodatku do „Niedzieli”*, „Prezbiterium” 1998, nr 5–6, s. 150–151.
- Dekret o ustanowieniu Radiowo-Telewizyjnej Redakcji Programów Katolicki w Archidiecezji Szczecińsko Kamieńskiej*, „Prezbiterium” 1992, nr 11–12, s. 327.
- Dekret o ustanowieniu Rady Programowej Katolickiego Radia AS*, „Prezbiterium” 1996, nr 11–12, s. 252–253.
- Fenrych P., *Msza św. Rocznicowa w Siekierkach*, „Prezbiterium” 1989, nr 9–10, s. 284.
- Gołębiowski R., „*Arka*” – *Ewangelizacyjne 10-lecie*, „Niedziela” 2009, nr 16, s. V i VII.
- Jarocin '93, „*Nazaret*” 1993, nr 20, s. 16.
- Kostynowicz R., *Problemy konserwatorskie na terenie diecezji szczecińsko-kamieńskiej*, „Prezbiterium” 1974, nr 6–8, s. 61–74.
- Kowalczyk K., *Stosunki państwo–Kościół na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1972. Zarys problemu*, w: G. Wejman (red.), *Kościół rzymskokatolicki na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej w latach 1945–2005*, Szczecin 2005, s. 27–51.
- Kozłowski K., *Formowanie się diecezji na Pomorzu Zachodnim w 1972 roku*, w: G. Wejman (red.), *Kościół rzymskokatolicki na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej w latach 1945–2005*, Szczecin 2005, s. 53–95.
- Kozłowski K., *Region zachodniopomorski w latach 1945–2005. Przemiany społeczne i administracyjne*, w: K. Kozłowski (red.), *Pomorze Zachodnie w latach 1945–2005. Wybrane problemy polityczne, administracyjne, demograficzne i ekonomiczne*, Szczecin 2005, s. 11–74.
- Krygowski B., *Z geografii i geologii Pomorza Zachodniego*, w: K. Ślaski (red.), *Pomorze Zachodnie. Nasza ziemia ojczysta*, Poznań 1960, s. 15–38.
- Labuda G., *Pierwsze wieki monarchii piastowskiej*, Poznań 2012.
- Lec Z., Skarżyński R., Śmierchalski-Wachocz D., *Kalendarium Kościoła na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej do 1945 r.*, w: G. Wejman (red.), *Kalendarium Kościoła na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej ze szczególnym uwzględnieniem lat 1945–2005*, Szczecin 2007, s. 9–92.
- Liman K., *Postać Ottona z Bambergu w przekazach hagiograficznych XII w.*, „Prezbiterium” 1974, nr 6–8, s. 14–22.
- Madejska L., Kostynowicz R., *Przewodnik po bazylice katedralnej św. Jakuba w Szczecinie*, „Prezbiterium” 1985, nr 1–5, s. 56–58.
- Majkowski J., *Szczecin a św. Stanisław i św. Wojciech*, „Prezbiterium” 1979, nr 7–8, s. 257.

- Od redakcji*, „Szczecińskie Studia Kościelne” 1991, nr 1, s. 3.
- Radio z misją. Rozmowa z ks. Ireneuszem Sokalskim, dyrektorem Diecezjalnych Rozgłośni Radiowych w archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1994, nr 18, s. 11.
- Religia na fali 2013*, <http://radioszczecin.pl/129,12233,religia-na-fali-2013> (4 XI 2013).
- Religia na fali. Audycja Polskiego Radia Szczecin z 30.10.2011*, <http://radioszczecin.pl/129,12370,30-10-2011-religia-na-fali> (4 XI 2013).
- Rymar E., *Z dziejów katolicyzmu na Pomorzu Zachodnim od czasów reformacji do 1945 r.*, „Prezbiterium” 1985, nr 1–5, s. 41–55.
- Skiba P., *Czytelnictwo prasy katolickiej w archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej*, „Prezbiterium” 2010, nr 7–8, s. 381–384.
- Sokalski I., *Dwa lata działalności Radia AS*, „Prezbiterium” 1993, nr 9–10, s. 288–289.
- Stępiński W., *Uwagi do najstarszych dziejów Kościoła w Kamieniu Pomorskim (do XIV w.)*, „Prezbiterium” 1974, nr 6–8, s. 23–34.
- Stępiński W., *Zarys dziejów diecezji kamieńskiej do połowy XVI w.*, „Prezbiterium” 1985, nr 1–5, s. 26–40.
- Szczepeński M., Śliz A., *Dylematy regionalnej tożsamości. Przypadek Górnego Śląska*, www.regionalneobserwatoriumkultury.pl (7 X 2013).
- W rytmie wydarzeń*, www.radioplus.pl/program/1018/w_rytmie_wydarzen (2 XI 2013).
- Wejman G., *Edycja szczecińska – „Niedziela” nad Odrą i Bałtykiem*, www.niedziela.pl/artukul/2823/Edycja-szczecinska---%E2%80%9ENiedziela-nad (17 X 2013).
- Wejman G., *Historia (arch)diecezji szczecińsko-kamieńskiej w latach 1972–2005*, w: G. Wejman (red.), *Kościół rzymskokatolicki na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej w latach 1945–2005*, Szczecin 2005, s. 141–182.
- Wejman G., *Stolica biskupia w kamieniu Pomorskim w XIII wieku*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 2010, nr 2, s. 153–181.
- Wittlieb M.J., *Prasa katolicka w nowym i pełnym rozkwicie*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1998, nr 16–17, s. 16–16.
- Włodkowski R., *Pole Bożego Ciała*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1991, nr 6, s. 16.
- Wybrane zagadnienia z dziejów Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim do 1945 roku*, http://kuria.pl/aktualnosci/polecane/Wybrane-zagadnienia-z-dziejow-Kosciola-katolickiego-na-Pomorzu-Zachodnim-do-1945-roku_8 (3 X 2013).
- Z widokiem na Szczecin*, www.radioplus.pl/program/1019/z_widokiem_na_szczecin (2 XI 2013).
- Z życia archidiecezji*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1995, nr 5, s. 25.
- Z życia archidiecezji*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 1997, nr 17, s. 12.
- Zyga S., *Nowa strona internetowa archidiecezji*, „Prezbiterium” 2011, nr 3, s. 169–170.

MEDIA KATOLICKIE W KSZTAŁTOWANIU TOŻSAMOŚCI SZCZECINA I POMORZA ZACHODNIEGO

Streszczenie

Szczecin i Pomorze Zachodnie po II wojnie światowej znalazły się w zupełnie nowej sytuacji za sprawą zmian zarówno w granicach, jak i składzie narodowościowym, wywołanych przez wojnę. Nowi mieszkańcy tego regionu musieli na nowo określić swoją tożsamość. Co najmniej od kilkudziesięciu lat uczestniczą w jej budowaniu media katolickie. W sposób całkowicie naturalny dotyczy to tożsamości religijnej. Jest to pierwsze zadanie mediów katolickich, ale możemy tam znaleźć także wiele materiałów dotyczących historii i kultury regionu. Szczególną rolę odgrywa tutaj prasa katolicka. Wiele wniósł w budowanie tożsamości historycznej i kulturowej regionu dwutygodnik katolicki „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”. Mniejszą rolę w dziele kształtowania tożsamości na poziomie historycznym i kulturowym odgrywają media elektroniczne, ale wynika to często ze specyfiki ich pracy. Zarówno prasa katolicka, jak i katolickie media elektroniczne stanowią pewien komplementarny układ, który ma wpływ na kształtowanie tożsamości mieszkańców Szczecina i regionu.

Słowa kluczowe: media katolickie, prasa katolicka, katolickie media elektroniczne, Pomorze Zachodnie

CATHOLIC MEDIA IN THE SHAPING OF IDENTITY OF SZCZECIN AND WESTERN POMERANIA

Summary

After the Second World War, Szczecin and Western Pomerania have found themselves in a completely new situation owing to war-induced changes in both boundaries and ethnic composition. New inhabitants of this region had to determine their identity anew. At least for a few decades, Catholic media have been involved in its development. In a completely natural way, this refers to religious identity. This is the first task of Catholic media but we can also find there many materials referring to the history and culture of the region. A special role is played here by Catholic press. A Catholic fortnightly magazine “Kościół nad Odrą i Bałtykiem” has contributed a lot to the development of historic and cultural identity of the region. Electronic media contribute less to the work of identity shaping at the historical and

cultural level but this often results from the specific character of their work. Both Catholic press and Catholic electronic media constitute a certain complementary system which is influential in the shaping of identity of the inhabitants of Szczecin and the region.

Keywords: catholic media, catholic press, catholic electronic media, Western Pomerania

Translated by Jerzy Stępień